

กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบล
หนองกระทุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี
A Participatory Approach to Moral Community Development
in Ban Nong Ing Ping, Nong Kratum Subdistrict, Dem Bang Nang
Buat District, Suphanburi Province

¹พระครูอนุกุลกัลยาณกิจ, ²พระครูสถิตธรรมมาลังการ, ³เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย
และ ⁴วิกานดา ศรีศักดิ์ดา

¹Phrakhru Anukulkallayanakit, Dr. ²Phrakru Sathitdhammalangkarn Dr.

³Penphan Fuangfooloy and ⁴Wiganda Srisakda

^{1,2,3,4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

^{1,2,3,4}Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Suphanburi Srisuvarnabhumi Buddhist College

¹Corresponding author, e-mail: penphan.fua@mcu.ac.th

Received February 18, 2026; Revised April 23, 2026; Accepted: July, 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม 2) เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัย บ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้ให้ข้อมูลวิจัยจำนวน 40 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนาเฉพาะกลุ่ม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านหนองอิงพิง เป็นชุมชนที่มีการใช้ประโยชน์และบริบททางสังคมร่วมกัน สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม 2) กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมดำเนินไปตามหลักอิทธิบาท 4 อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม จนเกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนคุณธรรม 3) การเผยแพร่องค์ความรู้ด้วยการจัดสัมมนาและการทำแผ่นพับเผยแพร่ความรู้ให้ครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิงต่อไป

คำสำคัญ: ชุมชนคุณธรรม; การพัฒนาชุมชน; กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the development process of a participatory moral community; 2) to develop a participatory moral community process for Ban Nong Ing Ping, Nong Krathum Sub-district, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province and 3) to propose the participatory moral community process for the aforementioned area. This study employed a Participatory Action Research (PAR) approach. The research area was Ban Nong Ing Ping, Nong Krathum Sub-district, Doem Bang Nang Buat District, Suphanburi Province. The research informants consisted of 40 persons, including both monks and laypeople. The research instruments included questionnaires, interview forms, and focus group discussions. Data were collected and analyzed through descriptive analysis. The research findings revealed that:- 1) The Ban Nong Ing Ping community was characterized by shared resource utilization and a common social context, in which community members actively engaged in collective activities. 2) The development process of the "Moral Community" was appropriately implemented in accordance with the Four Path of Accomplishment (Iddhippada IV) principles. This process demonstrated the inherent value of participatory development, which ultimately fostered long-term sustainability within the moral community framework. 3) The dissemination of knowledge was conducted through the organization of seminars and the production of informational brochures, aimed at ensuring comprehensive coverage across all age groups, roles, and relevant stakeholders within the Ban Nong Ing Ping community for future implementation.

Keywords: Virtuous Community; Community Development; Participatory Process

บทนำ

คุณธรรม ถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นความคาดหวังที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งในปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้รู้ดหน้าอย่างรวดเร็วและอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ เป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่าสูงสุดของโลก ล้วนมีเป้าหมายที่เป็นหลักประพฤติปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับความแปรเปลี่ยนทางสังคมทั้งมิติทางความเชื่อ จากหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่มีคุณค่าทางสังคมเป็นเป้าหมายสำคัญ และในแต่ละกลุ่มสังคม (Social Groups) (วิลาส ศรัณหวโร : 2556) มีรูปแบบการอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบมีจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน ความพยายามของมนุษย์ในการสร้างรูปแบบพฤติกรรมร่วมกันของกลุ่มตนเองอย่างเป็นระบบ ด้วยอิทธิพลทางศาสนาเป็นแรงขับเคลื่อนให้องค์กรต่าง ๆ เกิดความเปลี่ยนแปลงจากการนำแนวคิดทางศาสนาบูรณาการกับวิถีชีวิต ความคิด และอุดมการณ์ บนฐานคิดของการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านวัฒนธรรมที่ปรากฏออกมา ล้วนมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ส่วนประกอบทางศาสนาเหล่านั้นประกอบด้วยระบบเชิงโครงสร้างอันมีอยู่ภายในวัฒนธรรมนั้น (Mieke Bal : 2005) ความเจริญทางโลกวัตถุทำให้ผู้คนใน

สังคมทุกระดับต่างจินตนาการไปเองว่าความก้าวหน้าทางวัตถุเหล่านั้นจะเป็นความมั่นคงของสังคม ทรานนทานเท่านั้น หากแต่สิ่งที่ทรงคุณค่ากับชีวิตมนุษย์ที่แท้จริงหาใช่สิ่งที่เป็นความเจริญทางวัตถุ รอบตัว แต่เป็นจิตวิญญาณที่สถิตอยู่ภายในตัวมนุษย์ทุกคน นอกจากนี้ยังหมายถึง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สมาชิกในสังคมย่อยที่มีจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและ และนำมาซึ่งการบริหารจัดการ ชุมชนด้วยหลักคุณธรรมให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ทั้งใน ระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งมี กรอบแนวคิดด้านการแก้ไขปัญหาและการสร้างความเข้มแข็งด้านสังคม ชุมชน ความมั่นคงและ คุณภาพของประชาชน เช่น ด้านประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้นบนพื้นฐานศีลธรรมทาง ศาสนา

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีน ในเขตภาคกลางด้านตะวันตกของประเทศไทย ถือเป็นจังหวัดชั้นนำในการเป็นแหล่งผลิต อาหาร ผลิตภัณฑ์คุณภาพมาตรฐาน ศูนย์กลางทางการศึกษา การกีฬา และการท่องเที่ยว จังหวัด สุพรรณบุรีมีวิถีวัฒนธรรมที่หลากหลายเพราะมีเชื้อชาติรวม 11 ชาติพันธุ์ และมีแหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เชื่อมโยงส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ล้วนสร้างผลกระทบต่อคุณภาพของการดำรงชีวิตในแง่มุมเชิงเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566 – 2570 (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี : 2566) การ ขับเคลื่อนสังคมด้วยความศรัทธา จะพบรูปแบบการแก้ปัญหาได้โดยอาศัยหลักธรรมทางศาสนาตาม ที่มีการศึกษาศาสนาผ่านข้อเสนอการพัฒนาระบบวิธีคิด (Cognitive-Development Approaches) ได้เสนอการพัฒนาเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุผ่านกระบวนการเสริมสร้างคุณธรรมของชุมชนผ่านมิติที่ หลากหลาย ทั้งกระบวนการคิดแบบแยกแยะหรือที่เรียกว่า โยนิโนมสึการ หรือการพัฒนาประชาชน ให้เป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) บนรากฐานของศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว ชุมชน โรงเรียน (บวร) และเพื่อการมีประสิทธิภาพในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งทำให้เข้าถึงประชาชน ได้รับการพัฒนามากขึ้น ด้วยกระบวนการบูรณาการหลักคุณธรรมทางศาสนาร่วมกับทรัพยากรใน พื้นที่ ขับเคลื่อนวาระการพัฒนาร่วมของจังหวัดที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ระดับประเทศ จังหวัดสุพรรณบุรีได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดไว้ว่า “เกษตรกรรมยั่งยืน เศรษฐกิจเข้มแข็ง คุณภาพชีวิตดี สังคมมีสุข” การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของกระ ดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ทั้งความรู้ การฝึกฝนด้านคุณภาพ ตลอดจนการประกอบ อาชีพการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายได้และลด จำนวนการว่างงานของประชาชนได้มากขึ้น (พรทิพย์ โชติรัตนศักดิ์ : 2558) การยกระดับชุมชนด้วย หลักคุณธรรมทางศาสนาจึงเป็นรูปแบบที่นำมาเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแนวโน้มการ พัฒนาเทคโนโลยีและความก้าวหน้าของโลกดิจิทัล ด้วยกิจกรรมกระบวนการที่หลากหลายและสามารถ เป็นตัวกลางในการส่งต่อเป้าหมายตามความต้องการของสมาชิกในชุมชน เพื่อการพัฒนาให้เป็นชุมชน คุณธรรมที่ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นอนาคตภาพที่สดใสด้วยคนคุณภาพ (Brighter Future, Stronger People) ในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและสิ่งแวดล้อมตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยให้คนในสังคมได้เกิด ความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และรักษาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน โดยยกปัญหา

พื้นฐานจังหวัดชลบุรีว่ามีนโยบายพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความสามารถและคุณธรรมผ่านคุณค่าบนฐานคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติ พร้อมยังมีการส่งเสริมโครงการพัฒนาส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่สอดคล้องกับโลกอนาคตที่เปลี่ยนแปลงต่อไป (กระทรวงวัฒนธรรม : 2563)

คณะผู้วิจัยเชื่อว่า การพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกของชุมชนด้วยมิติที่หลากหลาย นำไปสู่การสร้างชุมชนคุณธรรมอย่างยั่งยืน ในการนี้ได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น คณะสงฆ์ตำบลหนองกระทุ่ม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานการท่องเที่ยวสุพรรณบุรี วิทยาลัยชุมชน เป็นต้น การวิจัยนี้จะช่วยให้เกิดองค์ความรู้พื้นฐานก่อให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ประโยชน์เชิงชุมชนและสังคมด้านการสร้างสังคมต้นรู้ และกระบวนการคิดวิเคราะห์แยกแยะ การเสริมสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์ ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมของศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติ ให้พ้นจากความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดำรงวิทยารบวร จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดำรงวิทยารบวร จังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) พื้นที่วิจัย บ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดำรงวิทยารบวร จังหวัดสุพรรณบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนาเฉพาะกลุ่ม กิจกรรมกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง นำวิเคราะห์เพื่ออภิปรายผลและเสนอแนะด้วยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา โดยการนำเสนอระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบและขอบเขตของระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัยที่สำคัญมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีแนวทางการศึกษาและรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ที่เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมตามหลักพระพุทธศาสนา การพัฒนาชุมชน

คุณธรรม และการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านชุมชนคุณธรรมต้นแบบ เพื่อนำมาวางรูปแบบกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

2) การสำรวจ (Survey) เป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการชุมชนคุณธรรมของชุมชนบ้านหนองอิงพิง ประกอบด้วยกิจกรรม การสำรวจบริบทชุมชน สำรวจกลุ่มผู้นำชุมชน สำรวจกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมของชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน

3) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สมาชิกชุมชนบ้านหนองอิงพิง ทั้งก่อนและหลังกิจกรรมกระบวนการ (Process Activities) เพิ่มทักษะ (Skill) ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้วยกิจกรรมกระบวนการ แล้วนำมาพัฒนากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรม ในขั้นตอนเรียกว่า “การสร้างกำลังพล” เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกของชุมชนดำเนินไปด้วยความพอดี พอประมาณไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ซึ่งชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณธรรมในทุกด้าน ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน จากนั้นเป็นขั้นตอน “ตัวตนและคุณค่า” เป็นกิจกรรมกระบวนการด้วยแบบพัฒนาชุมชนคุณธรรม โดยวิทยากรให้ความรู้ เพิ่มทักษะ สร้างพลังใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวทางการยกระดับชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม จำนวน 2-3 ครั้ง โดยแบ่งกิจกรรม ประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมสร้างพลเมืองต้นรู้ 2) กิจกรรมเรียนรู้คุณธรรมผ่านกิจกรรมกลุ่ม และ 3) กิจกรรมยกระดับชุมชนด้วยคุณธรรม เพื่อการสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม

4) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ สมาชิกชุมชนปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน ตัวแทนสถานศึกษาในชุมชน พัฒนาชุมชนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และพระสงฆ์ ด้วยเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 40 รูป/คน เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมในมิติที่หลากหลาย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยและกระบวนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีแนวทางการศึกษาและรูปแบบการจัดเก็บข้อมูล เพื่อการพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาตามเกณฑ์ชีวิตที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของแบบประเมินทั้ง 3 ส่วนที่สามารถนำไปพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหนองอิงพิง ให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ผลการพัฒนาจากการสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนบ้านหนองอิงพิงทั้งก่อน - หลังทำกิจกรรม เริ่มจากการลงพื้นที่วิจัยเพื่อพบปะพูดคุย และสร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม ซึ่งความพร้อมอย่างมาก ทุกคนได้ให้ความสนใจและร่วมมือกับการทำกิจกรรมกลุ่มอย่างมาก ผลจากการประเมินสามารถพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมได้มากขึ้น

ส่วนที่ 2 ผลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบแบบสัมภาษณ์ในประเด็นของกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนนั้นมีความสำคัญและจำเป็นต่อการสร้างชุมชนคุณธรรมให้ยั่งยืนได้ดี สำหรับกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง นั้นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง

ส่วนที่ 3 ผลจากแบบประเมินระดับชุมชนคุณธรรม เป็นการแปลผลจากการทำแบบประเมินของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลก่อนเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าการประเมินทั้ง 3 ระดับ อยู่ที่ 10 คะแนน แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมพัฒนาชุมชนคุณธรรมนั้นสมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันพัฒนาต่อไปให้ถึงขั้นชุมชนคุณธรรมต้นแบบได้

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยการนำเสนอผลการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมของบ้านหนองอิงพิง ซึ่งมีความครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิง เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การรวบรวมได้จากค้นคว้าเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม จากการค้นคว้าเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักธรรมอริยบท 4 กระบวนการมีส่วนร่วม การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ชุมชนคุณธรรม การพัฒนาชุมชนคุณธรรม และการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม และการลงพื้นที่วิจัยเพื่อสำรวจบริบทชุมชนบ้านหนองอิงพิง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ พบว่า ชุมชนบ้านหนองอิงพิง ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม มีโรงเรียนบ้านหนองอิงพิงซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาส และวัดป่าหนองอิงพิงเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาและการเรียนรู้ สำหรับกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมของชุมชนบ้านหนองอิงพิงสามารถทำได้เป็นอย่างดี ด้วยเป็นชุมชนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อยู่ในบริเวณเดียวกันภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน มีการใช้ประโยชน์ และบริการทางสังคมร่วมกัน มีการสังสรรค์ มีความสนใจร่วมกัน มีแนวพฤติกรรมเป็นแบบเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมเดียวกัน สมาชิกทุกคนในชุมชนจึงต้องร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทอย่างเหมาะสม เพื่อให้ตนเองและครอบครัวอยู่ในชุมชนที่มีคุณธรรมและมีความสุขในการดำเนินชีวิตร่วมกัน สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมชุมชน ร่วมมือกันปลูกฝังค่านิยม คุณธรรม และทัศนคติที่ดีให้แก่สมาชิกในชุมชน กิจกรรมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้ถูกยกระดับเป็นชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม สมาชิกของชุมชนต้องได้รับการฝึกฝนพัฒนาจิตใจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เมื่อจิตใจได้รับการพัฒนาดีจนเกิดปัญญา และเมื่อปัญญาได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเจริญงอกงาม จิตใจที่เข้มแข็งต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคได้ ด้วยความเพียรอย่างไม่ย่อท้อ สำหรับหลักธรรมสำคัญที่นำมาเป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมก็คือหลักอริยบท 4 ด้วยเป็นธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกันให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ช่วยให้กิจกรรมกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมดำเนินและก่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย สร้างความเข้มแข็งและมั่นคงต่อไปได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกของชุมชนบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี มีความพร้อม

อย่างมากโดยเฉพาะ คณะครูโรงเรียนบ้านหนองอิงพิง กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้ปกครองระดับท้องถิ่น และสมาชิกชุมชน ในขั้นแรกนั้นเริ่มจากการประชุมวางแผนจัดกิจกรรมให้ความรู้การบริหารจัดการชุมชน คุณธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างคุณธรรมชุมชน ที่จำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกของชุมชนดำเนินไปด้วยความพอดี พอประมาณไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ดังนั้น ชุมชนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ในทุกด้าน เช่น คุณธรรมด้านพอเพียง คุณธรรมด้านวินัย คุณธรรมด้านสุจริต คุณธรรมด้านจิตสาธารณะ คุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาชุมชน หลังจากนั้นเป็นกระบวนการพัฒนาตัวตนและสร้างคุณค่าของตน ด้วย 3 กิจกรรมสำคัญ คือ 1) กิจกรรมสร้างพลเมืองต้นรู้ 2) กิจกรรมเรียนรู้คุณธรรมผ่านกิจกรรมกลุ่ม และ 3) กิจกรรมยกระดับชุมชนด้วยคุณธรรม ในขณะเดียวกันได้พัฒนาตามเกณฑ์ชีวิตที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของแบบประเมินทั้ง 3 ส่วน ตามแผนการวิจัยที่วางไว้ ได้แก่ 1) ผลจากการสังเกต 2) ผลจากการสัมภาษณ์ และ 3) ผลจากแบบประเมินระดับชุมชนคุณธรรม กิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ด้วยหลักอิทธิบาท 4 นั้นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและในทุกกิจกรรม จะต้องประเมินผลเพื่อปรับปรุงกระบวนการทุกครั้งด้วยกระบวนการ PDCA เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม และต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง สมาชิกชุมชนบ้านหนองอิงพิงมีความเชื่อว่า กิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง นั้นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง การวิเคราะห์ผลด้วยการหา SWOT ทุกครั้ง เพื่อยกระดับเนื้อหาให้มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชน และการดำเนินกิจกรรมของวิทยากรให้น่าสนใจ การวิเคราะห์หาจุดแข็งของชุมชน เพื่อการตั้งศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้แสดงออกและมีส่วนร่วมจนเป็นผู้นำหลักของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดงเจริญ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมของบ้านหนองอิงพิง ซึ่งมีความครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิง เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนคุณธรรม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหนองอิงพิงต่อไปในอนาคต และยังเป็นโอกาสสำคัญในการเผยแพร่ผลการวิจัยสู่สาธารณะอย่างยั่งยืน สำหรับการนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมบ้านหนองอิงพิง ทั้งการจัดสัมมนาและการทำแผ่นพับเผยแพร่ขั้นตอน กระบวนการและองค์ความรู้ให้ครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิง เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนคุณธรรม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหนองอิงพิงต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางหรือหลักประพฤติปฏิบัติของบุคคล เพื่อให้ชุมชนและสังคมอยู่อย่างสงบสุข ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความดีในโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายของโรงเรียน ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน สังคมที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของมูลนิธิยุวสถิรคุณ เกี่ยวกับชุมชนคุณธรรม ซึ่งได้นำแนวทางการพัฒนาองค์กรคุณธรรม ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้ทุกคนร่วมกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง (มูลนิธิยุวสถิรคุณ : 2560) และแนวคิดการพัฒนาชุมชนคุณธรรมของ โกวิท เพชรงาม (โกวิท : 2565) เกี่ยวกับหลักของการดำเนินงานและใช้พลัง “บวร” มาเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มจากการ เปิดพื้นที่ในวัดหรือศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เน้นกระบวนการพัฒนา คุณภาพชีวิต จัดกิจกรรมเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์และกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมการนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มา โดยเฉพาะหลักอริยบท 4 เป็นแนวปฏิบัติตนและแนวทางในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (พระพรหมคุณาภรณ์ : 2553) เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณชีวิต ถ่ายทอดและต่อยอดการนำมาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง อย่างไรก็ตามการสร้างองค์ความรู้ของสมาชิกชุมชนเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างยิ่ง การพัฒนาคุณธรรมของชุมชนสามารถขับเคลื่อนสู่สังคมที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ร.ศ.น.พ.สุริยเดอ ทรีปาตี (สุริยเดอ ทรีปาตี : 2562) กล่าวถึงการส่งผลให้เด็กเรียนรู้ประโยชน์หรือข้อดีที่ได้รับจากการปฏิบัติกับบุคคลอื่นอย่างตรงไปตรงมาและเท่าเทียม ทำให้สามารถตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมทางคุณธรรมจริยธรรมอย่างเหมาะสม ได้อธิบายลำดับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา (The development of knowledge) และเมื่อสร้างองค์ความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนแล้วการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีกระบวนการของการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (โกวิท พวงงาม : 2539) ที่ได้ไว้ในทฤษฎีการมีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. โครงการที่จัดทำขึ้นจะต้องแสดงให้กลุ่มเป้าหมายสนใจ จะสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างแท้จริง
2. จะต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ให้มากที่สุด
3. การตัดสินใจหรือความคิดเห็นจะต้องเป็นกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่และไม่ขัดแย้ง ต่อความเชื่อต่างๆในชุมชนนั้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนากระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี การกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง นั้นต้องจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนที่แท้จริง และสามารถพัฒนากิจกรรมพัฒนาชุมชนคุณธรรมนั้นสมาชิกในชุมชนสามารถร่วมกันพัฒนาต่อไปได้อีกตามสถานการณ์ และบริบททางสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวคิดของ Peter Jarvis (Peter Jarvis : 2008) เกี่ยวกับการพัฒนาพลเมืองที่เข้มแข็งและตื่นรู้ ว่าพลเมืองเหล่านั้นควรได้รับข้อมูล (informed) มีความรู้ (knowledgeable) และสามารถมีส่วนร่วมในการอภิปรายสาธารณะได้

(participate in public debate) และเข้าใจถึงวิธีการทำงานของระบบ (understand the system functions) เพื่อให้ได้รับข้อมูล มีโอกาสผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านการลงมือทำ การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นอกจากกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมแล้ว สิ่งจำเป็นต่อการเสริมสร้างสติปัญญาก็คงไม่พ้นจากหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อ การเจริญสติ พระพุทธศาสนามีความเชื่อมั่นในศักยภาพและความสามารถของมนุษย์ ว่าเป็นสัตว์ประเสริฐมีจิตใจสูงส่งและมีคุณสมบัติที่พร้อมจะฝึกฝนได้ จึงมุ่งเน้นให้มนุษย์ได้ใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างสรรค์สติและปัญญา ให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง เหมาะสมอันจะนำไปสู่การรู้แจ้งตนเอง ทำให้หมดปัญหาหรือดับทุกข์ในทุกระดับเป้าหมาย และเพื่อความเป็นอิสรภาพจากความทุกข์หรือปัญหาทั้งปวง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ : 2561)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการนำเสนอผลการจัดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมของบ้านหนองอิงพิง ซึ่งมีความครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิง เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ โคเฮน และนอร์แมน (John M.Cohen and Norman T: 1977) ที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วม โดยทั่วไปในขั้นตอนการวางแผนและตัดสินใจไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจและวางแผนได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การวางแผนและตัดสินใจควบคู่ไปกับขั้นตอนการปฏิบัติการด้วย การวางแผนและตัดสินใจยังเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของการรับผลประโยชน์ ซึ่งคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์สังเคราะห์ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนต้องเป็นไปตามบทบาทด้วยความมีจิตสำนึกหรือจิตอาสาของสมาชิกในชุมชน โอกาสและทัศนคติที่ต้งามต่อตนเองและสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน จะเป็นคุณค่าที่มั่นคงและยั่งยืน ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ เรียกว่า **หนองอิงพิง Model** และเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหนองอิงพิงต่อไปในอนาคต และยังเป็นโอกาสสำคัญในการเผยแพร่ผลการวิจัยสู่สาธารณะอย่างยั่งยืน ดังนั้น การสร้างความเข้าใจให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วยวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน ด้วยกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการคำนึงความยั่งยืนของคุณภาพชีวิต (วรรณวิไล วยะลุน : 2557)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมของบ้านหนองอิงพิง ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการสร้างองค์ความรู้ให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนต้องเป็นไปตามบทบาทด้วยความมีจิตสำนึก สมาชิกชุมชนจะตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและผู้อื่นน้อมนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นบาทฐาน ขับเคลื่อนอย่างมั่นคงและยั่งยืน เรียกว่า **หนองอิงพิง Model** หรือ “NIP Model”

ความหมายของโมเดล “NIP Model” มีรายละเอียดดังนี้

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักปฏิบัติที่เสริมสร้างชุมชนคุณธรรม

ปัจจัยชุมชน หมายถึง องค์ประกอบที่จะทำให้ชุมชนพัฒนาสู่ชุมชนคุณธรรมได้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การมีส่วนร่วม บวร ปัญญา และพลเมืองตื่นรู้

ชุมชนคุณธรรม หมายถึง ชุมชนบ้านหนองอิงพิง ที่สามารถยกระดับเป็นชุมชนคุณธรรมได้อย่างยั่งยืน

สรุปความได้ว่า ความสำเร็จของชุมชนคุณธรรมนั้น ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญทั้ง 2 ส่วนคือ หลักธรรมในการขับเคลื่อนและความร่วมมือร่วมใจ สมครสมานสามัคคีกันสมาชิกของชุมชน

สรุป

การนำเสนอกระบวนการชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วมบ้านหนองอิงพิง ทั้งการจัดสัมมนา และการทำแผ่นพับเผยแพร่ขั้นตอน กระบวนการและองค์ความรู้ ให้ครอบคลุมในทุกช่วงวัย ทุกบทบาท และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองอิงพิง เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของกระบวนการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนคุณธรรม นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหนองอิงพิงต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม ควรมุ่งเน้นการกระบวนกรสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการ ส่งเสริมการสร้างชุมชนคุณธรรมแบบมีส่วนร่วม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติและมีความสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะในเชิงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ด้านการศึกษาองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยสามารถนำไปถอดบทเรียนเชิงพื้นที่ หรือกรณีศึกษาให้กับผู้เรียนด้านมนุษยศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านประวัติศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ การนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอื่นโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นกระบวนการฝึกและสร้างการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). *ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยหลักบวร*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- โกวิท เพชรงาม. (2565). *การขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร เพื่อยกระดับชุมชนสามาชีพอย่างยั่งยืนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โกวิท พวงงาม.(2539). *การศึกษารูปแบบและแนวทางการเสริมความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)*, กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 18. นนทบุรี: พิมพ์การพิมพ์.
- พรทิพย์ โชติรัตนศักดิ์. (2558). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). *ชุมชนคุณธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- สุริยเดอ ทรีปาตี และคณะ. (2562). *โครงการพัฒนาตัวชี้วัดคุณธรรมเพื่อขับเคลื่อนสู่สังคมคุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). *ศึกษา ฝึกฝน พัฒนาตนให้สูงสุด*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์ธรรมะ.
- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2566 – 2570*. สุพรรณบุรี 2566
- วิลาส ศรีมหาโร. (2556). *สังคมวิทยาการเมืองการปกครอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- วรรณวิไล วยะลุน. (2557). *ดรชนีความเขียวของเมืองเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง ในภาคเหนือตอนล่างประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1977). Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation. In Rural Development Monograph No. 2. *The Rural Development Committee Center for International Studies*. Cornell University.
- Mieke Bal. (2005). "Postmodern Theology as Cultural Analysis". *The Blackwell Companion to Postmodern Theology*. Edited by Graham Ward, (Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Peter Jarvis. (2008). *Democracy, Lifelong Learning and the Learning Society: Active citizenship in a late modern age*. London: Routledge.

